

nagy összejöveteleiken, melyekre a német világ minden részéből összesereglik az ifjúság, és meghallani a porosz, bajor, osztrák, rajnavidéki, sziléziai, szász dialektusok összecengésében az új élet ritmusát. Erre azonban avatatlanoknak nincs módja, mert az ifjúsági mozgalom világa exkluzív és arisztokratikus.

S így az új embertípus kialakul anélkül, hogy a társadalom igazában tudomást venne róla. De az avatott, a hozzátartozó felismeri messziről a világvárosi utca zajgó tömege között is, nemcsak Schiller-gallérjáról (magyarul Petőfi-gallérnak hívják s mind a két névnek az ifjúsági mozgalomban szimbólikus jelentősége van), meztelen térdeiről és kalaphoz nem szoktatott lengő fürteiről, hanem egész külső megjelenéséről, járásának ritmusáról, szemének csillogásáról.

Eszmékörük, ideáljaink közekek. Megújhodott élet, melynek központjában nem az állam, hanem a „Volksgemeinschaft“ eszméje áll. A német államot csak Bismarck lángelméje és vasakarata tudta egybekovácsolni, a nemzetségekre tagolódo német nép érzületében az sohasem vert mélyebb gyökeret. Most a német népközösség eszméjét állítják helyébe, mely nincs politikai határokhoz kötve. 1922 nyarán az összes szövetségek ifjai szövetkeztek és a középkori keresztes lovagok zászlaja alatt bejárták Svéd-, Finn-, Olasz- és Magyarországot, Romániát, Jugoszláviát, Hollandiát, Lengyelországot. Nagyobbára pénz nélkül, sokan maguk-ácsolta csónakokon végig a Dunán, mások gyalogszerrel a Kárpátokon keresztül.

Világfelfogásuk romantikus, szinte úgy tetszik, mintha újra élnék a mult század romantikusainak forrongását. Még vallásos életük kifejlődésében is követik őket, mindjobban eltávolodnak a protestantizmus nacionalizmusától és közelednek a katholicizmushoz, melynek meleg miszticizmusa kialakult szilárd formája rokon az ő egységet szomorúhozó lelkekkel. Szervezetük majdnem középkorian monarchisztikus, melyben a hűség és a barátság játsszák a főszerepet. Noha egyelőre még szövetségekre szakadozottan fejlődnek, főeszméjük mégis a német Jungmannschaft, mely az egész német ifjúságot egy közös zászló alá

gyűjti. Ezen cél érdekében most nyáron Bajorországban az összes szövetségek közös összejövettel tartanak. Nem esoda, hogy Hölderlin a kedvelt, minduntalan idézett és játszott költőjük; Hyperion-jában megtalálják mindazt, ami az ő lelkekét is mozgatja; a német állam összeroppanása miatti keservet, hősiességre tüzelő aktivitást, a barátság dicsőítését, a természet ihletett szeretetét, a kötött formáktól való irtózást.

Hatásuk mind inkább érezhetővé válik, noha még egyelőre nem tudnak megbirkózni a rájuk háramló feladatok óriási tömegével. Sokan nem tudják összeegyeztetni a túlekedő élet realitását ideáik világával és időnek előtte összeroppannak. Ám lassan kifejlődik egy vezető réteg, mely tisztán látja a célt és öntudatosan törekszik feléje. Ma már az ifjúsági mozgalomnak saját kiadóhivatala van, a berlini „Der Weisse Ritter-Verlag“, amely szóhoz juttatja íróit és költőit. Ezek legtöbbje George iskolájából került ki. Hans Meineke Paul Alverdes neveit már széles körben ismerik és kezdenek felfigyelni újszerű hangjukra. Az ifjúsági mozgalomból került ki a ma annyira népszerű ifjú filozófus, Hans Blüher, aki először tett kísérletet az ifjúsági mozgalom eszmé- és lelkivilágának megrögzítésére. Ezirányú műveivel azonban az ifjúsági mozgalomnak többet ért, mint használt, meghurcolván legbensőbb, legtisztább érzéseit a freudizmus sarában. — A kiadóhivatal két folyóiratot is ad ki, amelyek közül a már említett „Der Weisse Ritter“ figyelemmel kíséri a ma minden problémáját és hú tükre a német ifjúság lázas útkeresésének.

Bizonyos, hogy a német ifjúsági mozgalom hatása nem fog megtorpanni a német nyelvközösség határainál s eszméik hamarosan meghihletik más nemzetek ifjúságát is. A magyar ifjúság azonban valszínűleg idegenül fog állni vele szemben, mert lelki világa problémái világosabbak, életösztöne egészségesebb.

(Berlin).

Farkas Gyula.

Centenáriumú hangok francia és olasz folyóiratokban. Mióta a szövetséges és ellenséges népek bizal-

matlanul vagy gyűlölettel néznek egymásra, mindegyikük fokozott figyelemmel tartja számon saját szellemi értékeit s viszont nem késlekedő udvariassággal hajol meg a társnépek lángelméi és tehetségei előtt. Soha a háború előtt ily pontos naptárt a centenáriumokról nem vezettek. A mindenütt elharapózó materializmus közepett szükségét érzik, hogy a nemzet szellemi értékeit megcsillogtassák a világ előtt, s hogy a gyűlölködés fölé a lelki közösség egy új humanizmusát bozítsák.

A Revue Bleue februári számában P. Régnier emlékezik meg Petőfiről. Megállapítja, hogy az 1850-es években sokan ismerték nevét Franciaországban, de aztán elfeledték, míg néhány író a sorbonne-i ünnepélllyel újra emlékeztetbe nem idézte. S röviden elmondja Petőfi életét, méltatja általában költészetét.

Olaszországban több újság és revue-cikk foglalkozik *Petőfivel*. Lelkiismeretes bibliográfiákkal, valamint a régibb és új fordítások teljes összeállításával a L'Europa Orientale kedveskedett külön Petőfi-számában, mely méltóképen vezet be azokat a Petőfi-ünnepségeket, mikre Olaszország készül. Itt az 1850-es évek óta sem feledték el a magyar költőt. Helfy Ignác hazánkfia számüzetésében mintegy kétszáz versét fordította le és közölte olasz prózában, s ezek némelyikét barátai olasz versre szedték. S aztán jöttek a többiek, köztük Petőfi legjobb, leglelkesebb külföldi fordítója: Giuseppe Cassone.

Az Europa Orientale bevezető cikkét Ferenczi Zoltánnal iratta, ki szokott pontosságával és ügybuzgalmával foglalja össze Petőfi életét, finoman méltatja költészetét és kitér az Olaszországot különösen érdeklő költeményekre, meg naplórészekre. Umberto Norsa cikke is jó tárgyismeretről tanuskodik. Umberto Nani és Aurelio Palmieri tanulmányain azonban már némi bizonytalanság vehető észre — s magunkra vessünk, ha ézgy van. Már Carducci egy Mameli-ről írt szép értekezésében hajlandó volt úgy feltüntetni Petőfit, mint aki sok pohár bort megivott, sok leányt csókolt, sok osztrákot lekaszabolt — s aztán elesett hazájáért. Ez a legenda

költeményeinek felületes olvasásából kerekedett. Umberto Nani egyenest Petőfi „fékeveszett szenzualizmus”-áról beszél, melyből csak a forradalom ragadja ki. Nem esik ugyan annak a francia Petőfi-ismeretőnek a hibájába, ki a költőnek szinte minden dalát életére vonatkoztatja: azt is, mikor egy betyár a pusztán megállítja az úrinőt hintóját, hogy aztán egy pillantásért tovább bocsássa; azt is, mikor a búsuló legény teli palackkal kezében végigmuzsikáltat az utcán s a hűtlen leány ablaka alatt huzatja a legvigabbert — de komolyan veszi, sőt túlozza Petőfi szerepeit.

Feltűnik még mindkét cikkírónál, hogy igen közel érzik magukhoz a Felhő-ciklus töprengő pesszimizmusát, mi Petőfi életében csak átmeneti korszakot jelöl és érzésmódorának nem legjellemzőbb kifejezése. Ezzel szemben felelik „népdalait” — igaz, hogy ezeknek szépségét legnehezebb fordításban megérezni — és felelik Petőfinak azt a műköltészetbe oltott népiességét is, mi a kifejezett koreszmék mellett, sőt azokon túl, Petőfi legfőbb jogcíme lehet a világhírre. Nem gondolja a Petőfi-Társaság, hogy hasznos, szükséges munkát végezne egy jó idegennyelvű tanulmány kiadásával, mely esztétikai szempontokból tárgyalná Petőfi költészetét?

1823-ban született a Victor Hugo-féle romanticizmus utolsó képviselője, *Théodore de Banville* is. Temperamentuma, idealizmusa — bár modernebb szellem mesterénél — a lant ihletett költőjévé avatják, mikor Parnasion-kortársainak ideálja már: a szó művészi vésegetése és az objektív kép megrögzítése a gondolat vagy érzés segítségével. Banvillenél a líraiság a lelke minden szemléletnek. A verseit művészien cizelláló Théophile Gautier — bár tíz évvel idősebb volt nálánál — ezt mondta neki egy alkalommal: „Mi nem is vagyunk már kortársak.”

A Revue de France (1923 ápr. 1.) megható leveleket közöl, e költőtől, melyekben — a kort elhajlani érzvén régi irányától — olykor Victor Hugo szárnyai alá menekül fájdalmával. A Goncourt-ok olvasását ajánlja mesterének, hogy lássa, mennyire megváltoztak az idők. „A

modort nem lenne nehéz eltanulni — így folytatja —, de épp oly kevés kedvet érezek stílusom, mint hajam festésére s inkább vagyok a letűnt kor egy picike árnyéka, mint a jelennek egy tekintélyes alakja... Új forradalomra lenne szükség az irodalomban, újra kellene kezdeni a közönséget nevelni, — de ön nélkül mindez lehetetlen.“

Ernest Renan 1823 február 27-én született. A „Revue des deux mondes“ a kor nagy kritikusához, Sainte-Beuve-höz írt kiadatlan leveleit, a *Revue de France* (1923 február 15.) ifjúkori följegyzéseit közli, Gabriel Brunet pedig Renan szellemi alkátát igyekszik meghatározni érdekes cikkében (*Mercure de France*, 1923 március 1.). A huszonöt éves ifjú alig szakított gyermekora vallásos emlékeivel, új hitben éli ki rajongását, idealizmusát, s a lelkeben összeomlott kereszténység Istene helyett a Tudomány előtt borul arcrá. A természettudományok nagy föllendülése elhítté vele, hogy az emberi gondolkodás és civilizáció közel állanak teljes diadalukhoz. Mindkettő a haladás, fejlődés, tökéletesülés útján jutott el eddig. Nem Isten teremtette a világot, hanem a világ teremti folytonosan és fokozatosan a tökéletességet: Istent. Hogy mi lesz ez a tökéletesség, melyben a természettudomány majdan képes lesz a metafizikát, vallást, erkölcsöt pótolni, arra a történeti- és nyelvtudományok eredményeiből következtethetünk, mert hiszen ezek fölfedik az eddigi fejlődés irányát és útját.

Renan ez első ifjúkori föllobbanását, melyről „A Tudomány jövője“ című munkája tájékoztat, később a kétkötetes *Kereszténység eredetében* (ennek első része a „Jézus élete“) mindjobban ellenőrizi erős kritikái érzéke. Itt már nem találjuk meg Renan korábbi dogmatizmusát, de a hit és erős kritikái érzék ellentétes vonásai jellemzik itt is. Egyéni, eleven pillantásokban és nem elvont logikai következtetésekben gondolkodik. Ezeknek finomsága fölfedezi a nagy ellentéteket (igazság — tévedés) összekötő számtalan állomást, úgyhogy köztük csak fokozatban lát különbséget, nem minőségben is. Az élet minden — jó vagy rossz — meg-

nyilvánulása jogosultnak látszik előtte, mert élet, de másrészt okukat keresve értékeli. Ugyanazt a tényt számos szempontból látja — az élet, az erkölcs, a társadalmi hasznosság, az okszerűség szempontjából — úgyhogy képtelen ítélni, mert ami az egyik síkban igazság, a másikban esetleg nem az. Innen liberálizmusa, szkepszise, iróniája; ez bénítja meg cselekvőképességét is. De ha a tudomány nem egyszersmind cselekvés, a kritika nem ítélet, mire való? Renan az ismeretvágy kéjence. Olyan, mint a színész: végigjátszik minden gondolatot, minden érzésmódot, minden életformát — pusztán a művészetért.

Ezt nevezték a 1880-as években, Renan hatásának tetőpontján, „diletantizmus“-nak, mi a francia ifjúságnak életnézetévé lett, míg Paul Bourget-nek „A tanítvány“ című regénye (1889) meg nem mutatta, hová vezethet az, s míg Brunetiére-nek 1895 január 1-én a *Revue des Deux Mondes*-ban megjelent cikke el nem mondta a Renan nemzedékének mea culpáját: a tudománytól hiába várunk új morált, vissza kell térnünk a valláshoz.

A „La Cultura“-ban Antonio Muñoz emlékszik meg a XVIII. század legnagyobb szobrászáról, *Canová*-ról, halálának száz éves évfordulója alkalmából. A Monte Grappa alatt, possagno-i szülőháza mellett, ma múzeum őrzi műveinek egy részét, míg közel hozzá egy görög templom fehér vonalai uralkodnak a falu házai fölött. Az öreg Canova róttá le vele háláját akkor, mikor már fejedelmi udvarok versengtek műveiről. A környező helységekből ma is láthatók kőfaragó-nagyapjának oltárai, a szomszédos Falieri-villa kertjében ma is áll még Torrettinek, első tanítómesterének Apollója, Dafnéja, Diánája. Ez Canova hazája. Innen indult el zöld parasztszekében, s ide tért vissza fejedelmi babéroktól és dicséretektől borítva. Előbb Velencében, majd Róma múzeumaiban ismerkedett meg a régi klasszikus szobrászat remekeivel. Rengeteg rajzot készített róluk, tanulmányozta egyszerű, tiszta vonalaikat, harmóniájukat. Segítségükkel új stílust alkotott magának, és Canova új-klassziciz-

musa, formáinak szépségével csakhamar uralkodó irányt teremtett a szobrászatban. Hiszen abban a korban élt, mikor Winkelmann — Albani kardinális könyvtárosa — 1764-ben kiadja az antik művészet történetét és mikor — öt évvel később — Gianbattista Piranesi már arra serkent, hogy a szobrászok a szokásos modor helyett a tiszta görög stílust kövessék a kertek díszítésében. Canovát azonban főleg a XIV. Kelemen pápa síremléke tette híressé. Művészetét báj, kellem, a vonalak lágyága és egyszerűsége jellemzi. Herkules izomerejének kifejezése számára inkább szenvedés, mint alkotó élvezet. Canova csakhamar Róma egyik hírességévé lett, kit fölkeresni, megrendelésekkel elhalmozni ott járó fejedelem, nagyúr el nem mulasztott. 1802-ben Napoleon Párisba hívta, hogy vele szobrát megfaragtassa; majd Mária Krisztina gyönyörű síremlékét alkotta meg Bécsben. Termékeny fantáziája a modern érzés ezernyi árnyalatát fejezte ki a klasszikus művészet eltanult formáiban. —r —ő.

Magyar tárgyú angol regény. —

A háború oly mély nyomokat hagyott az emberi lelkekben, hogy az irodalom, mely az életet akarja ábrázolni, még mindig hatása alatt áll. Nemrég jelent meg az angol könyvpiacra egy érdekes regény, *Geoffroy Moss*: „Sweet Pepper“ (Édes paprika) című munkája, mely szintén háborús tárgyú. Az író a világháború hatását akarja rajzolni egyrészt hősnőjére, másrészt pedig hazánkra. A főszemély Jill Mordaut, egy angol ezredes legfiatalabb leánya. Apja, a háborúban halt meg s három leányt hagyott hátra. A két idősebb Londonban jár hivatalba, Jill pedig a bécsi angol misszionális dolgozik. Állása azonban ideiglenes és csakhamar el is bocsátják. Nővérei is nehéz helyzetben vannak: egyiket főnöke állandóan szerelmi ajánlataival üldözi, a másik pedig, megúnva az irodai munkát, férjhez megy szerelem nélkül.

Jill elhatározza, hogy elutazása előtt még egy jó napot csinál magának. A Sacherbe megy ebédelni. Ott találkozik főnökével, az öreg Hawkins tábornokkal. Ez azt tanácsolja neki, hogy mielőtt hazautaznék, tegyen egy kirándulást Budapestre,

mely Európa egyik legbájosabb városa. Jill sokat gondolkozik, fél a sok kiadástól, de végre mégis elszánja magát az útra. A hajón megismerkedik Gloryval, egy túlsokat csevegő, de amellett kedves amerikai leánnyal. Hogy megpihentesse a sok beszédétől kissé kábult fejét, a hajónak egyik félreeső sarkába vonul. — Egy parasztkülsejű ember állandóan körülötte van, s oly különös tekintettel néz rá, hogy Jill szinte félni kezd tőle. Majd hirtelen valami mozgást érez a lábában, amelyen ül. Fölemeli a födelet s egy pár sáros cipőt vesz észre, amely mozog. Ebben a pillanatban a parasztfarmájú ember hozzáugrik és elrántja a leányt a ládától. Ez tiltakozni kezd, mire az idegen jön zavarba és kéri Jillt, hogy egyelőre ne szóljon a titokzatos ládáról senkinek. Jill ezt meg is ígéri.

Közben átlépi a magyar határt. Az idegen itt bemutatkozik: Arközy Tibor grófnak hívják, a „fehérek“ közé tartozik s a lábában egy bolsevistát őriz, akit Bécsből azért hozott haza, hogy itt az igazságszolgáltatásnak átadhassa.

Nemsokára megérkeznek Pestre. Jill kellemesen tölti napjait Gloryval, majd Arközyvel is találkozni, aki minden szórakozóhelyre elviszi őket. Glory pár nap múlva elutazik és Jill egyedül marad. Hazulról nem jó híreket kap. Nővére túlbecsületessége miatt elvesztette állását és nagyon szeretne megvenni egy falusi birtokot 600 fontért, amelyet megvételre kínálnak neki. De honnan vegyen annyi pénzt?

Jill mindenképpen meg szeretné szerezni nővérének a szükséges összeget. Mindent odaadna érte, még saját magát is! Hány nő eladja magát élvezetből, ékszerekért! Neki a nővére boldogságáért kellene a pénz!

Egy este Arközy felcsalja őt legénylakására s ott akarja tartani éjtszakára. Jill hidegen, üzletszerűleg kijelenti, hogy csak 600 fontért adja el magát. Arközynek azonban mindössze 200 fontja van. A leány ezt az összeget is elfogadja s két hónapig a gróf szeretője lesz.

Ez alatt az idő alatt látja a magyarok szenvedéseit, megismeri az Ébredő magyarokat és hallja, amint a nép „Nem, nem, sohá“-t kiált. A két hónap leteltével Arközy elutazik és Jillt Palugay hercegnek engedi